

УДК 37.06:929-051

І. П. ЯЩУК

м. Хмельницький

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ЗАКЛАДІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розкрита сутність соціального партнерства, проаналізований досвід діяльності В. Сухомлинського. В представленому матеріалі обґрунтовані принципи соціального партнерства сучасного навчально-виховного закладу.

Ключові слова: соціальне партнерство, принципи, виховання особистості, навчально-виховний заклад, соціальне середовище, розвиток особистості.

Постановка проблеми. Одним із важливих шляхів розбудови сучасної освіти, створення умов для всебічного розвитку особистості студента, реалізації його здібностей, творчого потенціалу є соціальне партнерство. Світовий досвід переконує, що досягнути злагоди у суспільстві та підвищити ефективність розвитку будь-якої сфери діяльності можна лише за умов співробітництва всіх секторів суспільства.

В усі часи навчальні установи були і залишаються центрами формування та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, вони відігравали і відіграють важливу роль у взаємодії освітніх, наукових, культурних та інших, пов'язаних з освітою, суспільних, державних структур. Актуальність порушеної проблеми підтверджується розвитком освіти в нових соціально-економічних, суспільних умовах, які потребують пошуку та реалізації нових механізмів виховання людини, підготовки конкурентоспроможного фахівця. Таким механізмом є соціальне партнерство. Недостатня розробка концептуальних та методологічних засад соціального партнерства в освіті спонукала нас до розгляду цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Соціальне партнерство у системі освіти є об'єктом особливої уваги дослідників, зокрема П. Байдаченко, Г. Задорожного, О. Іонова, А. Рибіна та ін. Законодавчі основи розгляду проблеми соціального партнерства містяться у Законі України «Про вищу освіту». Так, у розділі Закону «Державна політика у сфері вищої освіти» йдеться про активне сприяння держави та навчальних установ у здійсненні соціального партнерства у сфері вищої освіти.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є вивчення проблеми соціального партнерства та аналіз проблеми у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. В. Сухомлинський у своїх працях «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину», «Народження громадянина», «Бачу людину», «Педагог-колектив-особистість», «Йти вперед!», «Моральні заповіді дитинства і юності» та ін. неодноразово переконував у необхідності організації у всіх галузях життя системи «світ-людина-світ».

Виклад основного матеріалу. Соціальне партнерство в освіті – провідний механізм досягнення якості освіти, особлива взаємодія освітніх установ з суб'єктами та соціальними інститутами, державними установами, суспільними органами, спрямована на узгодження, реалізацію інтересів усіх учасників цього процесу та досягнення освітньої мети. В економічній літературі соціальне партнерство – це такий тип і система відносин між працедавцями і найманими працівниками, за яких у рамках соціального миру відбувається узгодження їхніх найважливіших соціально-трудова інтересів. Словосполучення «соціальне» означає суспільне, тобто те, що відноситься до життя людей і їх стосунків у суспільстві; «партнер» (від французького слова «партія»).

Соціальне партнерство, на нашу думку, може стати ефективним інструментом узгодженості інтересів, можливостей різноманітних суб'єктів для розв'язання актуальних проблем в суспільних та професійних галузях.

Засади організації соціального партнерства, приклади соціального партнерства в умовах загальноосвітньої школи містять праці В. Сухомлинського. «Педагогічний зміст вихо-

вання морального стрижня, моральної серцевини особистості полягає в тому, щоб вихованець постійно був включений в суспільні та моральні стосунки, в яких проявляються моральні якості людини». Соціальне партнерство, як вид професійної діяльності потребує організації системи, яка має представляти собою систему розвитку людини та соціального середовища і забезпечить безперервність цього процесу [1].

У праці «Коллектив і особистість» В. Сухомлинський дав визначення: «Виховання – це багатогранний, складний комплекс впливів на людину, який сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості – трударятворця матеріальних і духовних благ, громадянина, творця сім'ї та вихователя своїх дітей, культури особистості». У трактуванні поняття процесу виховання педагог наголошував на комплексі взаємовпливів на людину [1].

Отже, провідною метою соціального партнерства є сама людина. При цьому гуманність – основний критерій значущості людини, за В. Сухомлинським, а «майстернею гуманності» є школа. Педагог вибрав гуманістичну педагогіку як шлях становлення людини. І в окресленому ним ідеалі педагога перша визначальна риса – гуманізм. Педагогом-гуманістом може бути людина з високим почуттям власної гідності, взаємодопомоги, самоповаги. Провідна роль відводиться вчителю, який повинен мати «високий дар бачити в людині хороше, вірити в неї». Справжню гуманність В. Сухомлинський вбачав у збереженні безпосередньої радості від пізнання світу, щастя буття, на яке має право кожний вихованець.

В цілому «партнерство» являє собою взаємодію різноманітних суб'єктів, учасників певної діяльності. Прикладом налагодженого партнерства є досвід діяльності, особливості навчально-виховного процесу школи В. Сухомлинського. «Введення» дитини у навколишній світ успішно здійснював видатний педагог через незвичайну «школу під блакитним небом», яка була школою природи і чуттєвого, емоційного, конкретного сприйняття світу, формування мислення, вміння міркувати, оцінювати, створювати образи. Педагогічний досвід В. Сухомлинського переконує, що з раннього віку потрібно вводити дитину в від-

критий світ, саме таким чином починається виховання в дитині благородних почуттів. На практиці діяльності Павлівської школи могли це бачити в шкільній теплиці, виноградній алеї, алеї троянд, яблуневому саду, кролефермі, які були сворені їхньою працею. Така організація соціального партнерства В. Сухомлинським сприяла всебічному вихованню дитини, самореалізації особистості [4].

Організація такого партнерства має будуватись на принципах рівності, розуміння особистості, прийняття її такою, якою вона є.

Визначаючи особливості соціального партнерства в загальноосвітньому закладі, на прикладі діяльності В. Сухомлинського, акцентуємо увагу на рівні духовної, інтелектуальної культури передусім у школі, де особистість вчителя створює атмосферу радості, творчості, комфорту, взаєморозуміння, розвитку.

Чимало сучасних навчальних закладів потребують нової моделі функціонування, заснованої на об'єднанні зусиль суб'єктів освіти та їхніх споживачів, що сприятиме модернізації освітнього простору, підвищенню якостей людського капіталу.

Спільна діяльність, як переконує досвід В. Сухомлинського, виступає регулятором поведінки вихованців. Проте засвоювані ними в процесі цієї діяльності правила, суспільні норми, способи спілкування і міжособистісних стосунків, які безпосередньо виконують регульовальну функцію, впливають і на саморегульовальні процеси, стимулюючи зокрема саморегуляцію поведінки і діяльності її учасників, без чого неможливо уявити творчої, соціально активної особистості, здатного постійно вдосконалювати свою діяльність. «Практика привела нас до того, що в нашій школі, де навчається 650 учнів, – писав В. Сухомлинський, – учні об'єднуються в 80-90 різноманітних за задачами колективи. Зміст їхньої діяльності різний: це поглиблене вивчення наукової літератури, складних явищ природи, вивчення історії, етнографії, природних скарбів рідного краю; є технічні, сільськогосподарські гуртки, юнацькі лекторії для населення; діти допомагають інвалідам війни, турбуються про природу, розповсюджують книги серед населення». Таким чином відбувалося становлення особистості в Павлівській школі [4].

Спілкування у навчальному закладі – це реальна взаємодія педагогів і вихованців, породжена потребами їх спільної діяльності, відображає внутрішні зв'язки і взаємні стосунки, що складаються у процесі цієї діяльності. І хоча за формою спілкування у навчально-виховному процесі має функціонально-рольовий характер і передбачає наявність у його учасників певних взаємних обов'язків стосовно один одного, у виховному плані надзвичайно важливо, щоб взаємини будувалися за принципами спільної творчості та партнерства. Як показав досвід діяльності Павлиської школи, діалогова схема спілкування ставить педагога і учнів у паритетне становище: спільно визначаються загальні завдання і спільними зусиллями знаходяться рішення. Партнери у такому спілкуванні рівноправні, думка кожного з них має право на існування.

Умови рівності у соціальному партнерстві важливі для формування у вихованців реальних уявлень про себе як про особистість, як члена колективу, усвідомлення свого місця і ролі в колективі, своїх обов'язків, про свої можливості, про самих себе майбутніх, бажаних.

У соціальному партнерстві вихованці в ідеалі керуються особистісними мотивами, що мають велику регулятивну силу. До них належать потреба бути особистістю, намагання виразити себе, реалізувати свої можливості, самоутвердитися, самостійність, ціннісно-орієнтаційна спрямованість на авторитетних людей, підготовка до професії, образ бажаного «Я» у перспективі. Останній мотив стає одним із найсуттєвіших внутрішніх стимулів складної системи особистісної саморегуляції. Цьому сприяють і придбані особистістю цілеспрямованість, стійкість, впевненість, ініціативність та інші провідні психічні утворення, що лежать в основі саморегуляції.

Спілкування у процесі соціального партнерства, побудоване за типом співробітництва, створює, як і інші стилі спілкування, умови для впливу сторін одне на одного, для взаємодії. Атмосфера партнерства стає фактором активізації позиції вихованців, гармонізації їх особистості і розвитку творчих сил. Але найголовніше – породжує ділові стосунки співробітництва між усіма учасниками соціальної діяльності.

Вступаючи у соціальне партнерство, вихованці отримують можливість мати регулю-

ючий вплив на мету, мотиви їх поведінки і дій, регулювати і власну і колективну поведінку. Одночасно вони отримують регуляторний вплив і з боку своїх партнерів. Все це призводить до вироблення кожним своєї позиції, певної лінії поведінки, розвитку здібностей до самоаналізу і самоконтролю, що формує рефлексивні якості, пов'язані з життєвими завданнями, установками, ціннісними орієнтаціями.

Взаємостосунки співробітництва і співробітництво у спілкуванні, забезпечують взаєморозуміння, довіру і повагу одне до одного учасників спільної діяльності, гуманізують їх зв'язки на основі загальнолюдських цінностей, розвивають саморегуляційні здібності студентів, перетворюють в активних, свідомих суб'єктів спільної самоуправлінської діяльності.

Безперечно, виховання студентської молоді в умовах вищого навчального закладу здійснюється з урахуванням загальних концепцій виховання життєздатної особистості, соціальних змін у суспільстві та тенденцій розвитку сучасного навчального закладу. Виховання майбутніх спеціалістів розглядається нами як своєрідний соціальний процес, певною мірою однорідна низка соціальних явищ, взаємопов'язаних принципами чи структурно-функціональними залежностями.

Беручи до уваги напрацювання В. Сухомлинського, визначаючи виховання як соціальний процес, ми виводимо його за вузькі рамки взаємодії вихователя та вихованця і включаємо в нього соціальні складові (структурні, функціональні, динамічні, факторні) [1; 3]. При цьому не відкидаємо того, що виховання – це процес спрямованого впливу на особистість економічних, політичних, духовних, соціокультурних, соціоекологічних, соціально-психологічних, психологічних факторів.

Соціальне партнерство у вищих навчальних закладах – це, по суті, шлях до саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення особистості студента, який досягається завдяки створенню у суспільстві суб'єктивних і об'єктивних умов, що спонукають молоду людину формувати в собі необхідні якості за допомогою вихователя і в процесі самовиховання. Це уможливується тоді, коли у процесі навчання у ВНЗ і у своїх життєвих спостереженнях студент побачить, що саме спеціалі-

тів і саме із названими вище якостями у першу чергу супроводжує успіх, вертикальна соціальна і професійна мобільність. Важливо, на нашу думку, цілеспрямовано формувати образ ініціативного, висококваліфікованого, прагматично орієнтованого, регламентованого принципами гуманістичної моралі, законослухняного громадянина України.

Результативність соціального партнерства визначається узгодженою дією зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішні фактори (фактори середовища) науковці умовно розділяють на три основні рівні: мікросередовище – безпосереднє соціальне середовище (родина, референтні групи, сусіди тощо); макросередовище – суспільство, соціальні інститути; мезосередовище – світ, оточення соціальних груп, середовище ВНЗ. Єдність у спрямуванні всіх трьох провідних факторів соціально-виховного впливу створюють середовище соціального партнерства.

Для сучасного навчального закладу розробка програми соціального партнерства має передбачати визначення чіткої мети та напрямів партнерства. Пріоритетними, на нашу думку, є ті, які спрямовані на впровадження в умовах ВНЗ державних, регіональних програм, власних проектів та дозволяють вирішувати проблеми розвитку закладу, студентів, викладачів, розвиток демократизації відносин між усіма суб'єктами педагогічної взаємодії.

Партнерство ґрунтується на співпраці, на спільних інтересах та потребах, добровільності, рівноправності усіх партнерів у межах виконання партнерської програми, відповідності змісту, цілей та наслідків вимогам законодавства в сфері освіти.

В «Етюдах про комуністичне виховання» В. Сухомлинський наголошує на принципах організації навчально-виховного процесу. При цьому педагог зазначив: «...принцип – це основа, визначальна, керівна ідея» [1; 6]. Розглядаючи проблеми соціального партнерства, вважаємо доцільним використання в практиці принципів, вироблених Міжнародною організацією праці. Перший принцип полягає в тому, що загальний і міцний мир у світовому співтоваристві може бути встановлений тільки на основі соціальної справедливості. Другий принцип проголошує необхідність ство-

рення нормальних, «людських» умов праці. Третій принцип передбачає дотримання свободи слова та свободи об'єднання. Четвертий принцип проголошує, що бідність у будь-якій країні є загрозою для загального добробуту. П'ятий принцип наголошує, що усі люди, незалежно від раси, віри та статі, мають право на матеріальний добробут і духовний розвиток в умовах свободи і гідності, сталості в економіці та рівних можливостей. Шостий принцип – сприяння забезпеченню повної зайнятості і підвищення життєвого рівня людини.

В сучасних умовах розвитку конкуренції особливо актуальним питанням соціального партнерства є для вищих навчальних закладів типу «вищий навчальний заклад – місце працевлаштування». Оскільки це сприятиме не лише розвитку соціального середовища, а й узгодженості вимог до майбутніх фахівців, підвищення їх рівня розвитку та забезпечення працевлаштування.

Висновки і перспективи досліджень. Формування ефективної системи соціального партнерства в освіті при сучасних соціально-економічних умовах є достатньо складним процесом, який залежить від широкого спектру суб'єктивних і об'єктивних причин. Визначаючи роль та місце соціального партнерства в навчально-виховних установах, проаналізувавши педагогічний досвід В. Сухомлинського з порушеної нами проблеми, важливими для подальшого розгляду, на нашу думку, є питання зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку соціального партнерства закладу, налагодження системи, розробка програм, технологій соціального партнерства з метою успішної професійної особистісної самореалізації та розвитку громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Емоційне і естетичне виховання // Вибрані твори в 5-ти т. — Т. 3. : Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / Текст і примітки підгот. В. З. Смал; Ред. кол. О. Г. Дзевєрти (гол.) та ін. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1977. — С. 499—567.
2. Сухомлинський В. О. Любов до знань, школи, учителя // Вибрані твори в 5-ти т. — Т. 2. : Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям / Текст і примітки підгот. В. З. Смал; Ред. кол. О. Г. Дзевєрін (гол.) та ін. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976. — С. 334—361.
3. Сухомлинський В. О. Особа вчителя, педагогічний колектив і колектив вихованців // Вибрані

- твори в 5-ти т. — Т. 1. : Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу / Текст і примітки підгот. В.З.Смаль; Ред. кол. О. Г. Дзевєрін (гол.) та ін. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976. — С. 588—637.
4. Сухомлинський В. О. Передмова // Вибрані твори в 5-ти т. — Т. 1. : Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу / Текст і примітки підгот. В. З. Смаль; Ред. кол. О. Г. Дзевєрін (гол.) та ін. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976. — С. 7—8.
5. Сухомлинський В. О. Школа радості // Вибрані твори в 5-ти т. — Т. 3. : Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / Текст і примітки підгот. В. З. Смаль; Ред. кол. О. Г. Дзевєрти (гол.) та ін. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976. — С. 9—98.
6. Сухомлинская О. Этюды о В. А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы / О. Сухомлинская. — «Акта» - издание, 2008. — 429 с.

I. P. YASHCHUK

Khmelnitskyi

**BASIS OF SOCIAL PARTNERSHIP IN THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS
IN THE CREATIVE HERITAGE OF V. SUKHOMLYNSKYI**

The article reveals the sense of social partnership, analyzes the pedagogical experience of V. Sukhomlynsky. The principles of social partnership in a modern educational institution are grounded.

Key words: social partnership, principles, upbringing of an individual, educational process, social environment, personal development.

И. П. ЯЩУК

г. Хмельницький

**ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ
В ТВОРЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ В. СУХОМЛИНСКОГО**

В статье рассмотрены основы социального партнерства, проанализирован педагогический опыт деятельности В. Сухомлинского. В предложенном материале обоснованы принципы социального партнерства современного учебно-воспитательного заведения.

Ключевые слова: социальное партнерство, принципы, воспитание личности, учебно-воспитательный процесс, социальная среда, развитие личности.

Стаття надійшла до редколегії 21.08.2014